

Temat 1: Historia jako nauka.

Pojęcia: Źródło pisane (opisowe); Źródło aktowe (normatywne); Źródło epistolarne (listowe); Źródło ikonograficzne; Źródło statystyczne (np. wykres); Źródło kartograficzne (mapa); Źródło materialne (rzeczowe); Źródło wykopaliskowe; Budowle (architektonika); Prehistoria; Historia; Perodyzacja.

Temat 2: Człowiek zmienia sposób życia - rewolucja neolityczna.

Chronologia: 8 tys. p.n.e.

Pojęcia: Epoka kamienia (paleolit, mezolit, neolit); Epoka brązu; Epoka żelaza; Homo sapiens sapiens; Żywność; Półksiężyc; Rewolucja neolityczna; Lascaux; Altamira.

Inne: Skutki rewolucji neolitycznej; Kolejne wynalazki: koło; garncarstwo, radło, zastosowanie zwierząt do prac polowych i innych.

Temat 3: Starożytna Mezopotamia.

Chronologia: XVIII w. p.n.e.

Pojęcia: Irrygacja; Eufrat; Tygrys; Sumerowie; Teokracja; Zigguraty; Babilon; Babilonia; Kodeks Hammurabiego; Prawo talionu (równy odpłaty); Pismo klinowe; Assyria; Niniwa; Niewola babilońska.

Postacie: Hammurabi; Nabuchodonozor.

Inne: Zasady kodeksu Hammurabiego; Osiągnięcia cywilizacji mezopotamskiej (pismo, koło).

Temat 4: Starożytny Egipt.

Chronologia: Ok. 3000 p.n.e.; 1286 p.n.e.

Pojęcia: Egipt Górny; Egipt Dolny; Zjednoczenie Egiptu; Nil; Faraon; Wezyr; Memfis; Teby; Nom-nomarcha; Władza despotyczna; Piramida; Mastaba; Dolina Królów; Giza; Pismo demotyczne; Pismo hieratyczne; Pismo hieroglificzne; Kamień z Rosetty; Politeizm; Horus; Ra; Ozyrys; Aton; Hetyci.

Postacie: Narmer (Menes); Cheops; Chefren; Mykerinos; Echnaton (Amenhotep IV); Nefretete; Ramzes II Wielki; Jean Champollion.

Inne: Ustrój społeczny Egiptu; Wierzenia Egipcjan; Osiągnięcia cywilizacji egipskiej (kalendarz, pismo, budownictwo).

Temat 5: Starożytne Indie.

Pojęcia: Indus; Ganges; Kasty; Hinduizm; Buddyizm; Wisznu; Sziwa.

Postacie: Budda.

Inne: System kastowy; Wierzenia w Indiach.

Temat 6: Starożytne Chiny.

Chronologia: III w. p.n.e.

Pojęcia: Huang-ho (Żółta Rzeka); Jangcy (Niebieska Rzeka); Cesarz (Syn Niebios); Wielki Mur; Konfucjanizm; Taoizm.

Postacie: Konfucjusz; Lao-Tsy.

Inne: Wierzenia w Chinach; Osiągnięcia cywilizacji chińskiej (papier, porcelana, proch strzelniczy).

Temat 7: Dzieje Izraelitów.

Pojęcia: Palestyna; Jordan; Królestwo Izraela; Filistyni; Jerozolima; Świątynia Salomona; Niewola babilońska; Judaizm; Stary Testament i Talmud.

Postacie: Abraham; Mojżesz; Saul; Dawid; Salomon.

Temat 8: Grecja minojska i mykeńska.

Pojęcia: Kreta; Knossos; Pismo linearne A; Mitologia (Minos, Minotaur, Ariadna, Tezeusz, Dedal, Ikar); Achajowie; Mykeny; Pismo linearne B; Dorowie.

Postacie: Agamemnon.

Inne: Przejęcie przez Greków pisma spółgłoskowego od Fenicjan i dodanie do niego samogłosek.

Temat 9: Polis greckie i Wielka Kolonizacja.

Chronologia: VIII-VI w. p.n.e.

Pojęcia: Hellada; Polis; Metropolia-kolonia; Monarchia; Tyrania; Oligarchia; Demokracja; Agora.

Inne: Przyczyny i skutki Wielkiej Kolonizacji; Obszar Wielkiej Kolonizacji; Typy ustrojów miast greckich.

Temat 10: Ateny.**Chronologia:** V w. p.n.e.**Postacie:** Drakon, Solon, Pizystrat, Klejstenes, Perykles, Miltiades,**Pojęcia:** Attyka; Klasy majątkowe; Strząśnięcie długów; Nowy podział terytorialny; Eklezja (Zgromadzenie Ludowe); Rada Pięciuset; prytnanie; prytnawowie; trybunały sądownicze; kolegium strategów; strateg; ostracyzm (10 lat); ostrakon; Wojna Peloponeska (431-404; klęska Aten).**Temat 11: Sparta.****Postacie:** Likurg.**Pojęcia:** 2 królów; Apella (Zgromadzenie Ludowe), Geruzja (28 spartiatów i 2 królów), spartiaci-periojkowie-heloci, falanga, hoplici.**Temat 12: Wojny grecko-perskie.****Chronologia:** 499, 490, 480, 480, 479, 449.**Postacie:** Dariusz I, Miltiades, Kserkses, Leonidas.**Pojęcia:** satrapia, satrapa, powstanie jońskie, Ateński Związek Morski, pokój Kaliasza.**Miejsca:** Milet, Maraton, Termopile, Salamina, Plateje, Delos.**Temat 13: Macedonia i Aleksander Macedoński (Wielki).****Chronologia:** 338, 334, 333, 331.**Postacie:** Filip II, Demostenes z Aten, Aleksander Wielki, Antygonidzi (Macedonia), Ptolemeusze (Egipt), Seleucydzi (Mezopotamia, Syria, Iran, Azja Mniejsza).**Pojęcia:** sarisa, epigoni, apoteoza, epoka hellenistyczna.**Miejsca:** Cheronea, Granik, Issos, Gaugamela.**Temat 14: Starożytny Rzym: od narodzin do cesarstwa.****Chronologia:** 753, 264-146, 216, 202, 73-71, 49, 48, 44, 31, 303, 313, 395.**Postacie:** Romulus, Hannibal, Publiusz Korneliusz Scypion Starszy, Katon Starszy („A poza tym sądzę, że Kartaginę należy zniszczyć!”), Gajusz Juliusz Cezar, Gnejusz Pompejusz, Brutus, Antoniusz, Kleopatra VII, Oktawian August, Dioklecjan, Konstantyn Wielki, Teodozjusz Wielki.**Pojęcia:** Fenicjanie (Punijczycy), Kartagina, wojny punickie (3); ustrój republikańskiego Rzymu: senat, zgromadzenia centurialne i trybusowe, urzędnicy: konsul (2), cenzor, pretor, edyl, kwestor, trybun ludowy, dyktator, namiestnik prowincji; patrycjusze, plebejusze, prowincje; wojna domowa, dożywotni dyktator, idy marcowe, cesarstwo: ewolucja od pryncypatu do dominatu (tetrarchii), pax romana, limes, powstanie Spartakusa, edykt Karakalli, edykt mediolański.**Miejsca:** Kanny, Zama, Rubikon, Farsalos, Akcjum, Las Teutoburski, Dacja, Adrianopol, Pola Katalaunijskie, Konstantynopol.

WŁADCY POLSKI:

POLSKA PIASTÓW (ok. 960-1370):

MIESZKO I (ok. 960-992). Poprzednicy: Siemowit, Lestek (Leszek), Siemomysł.

Walki z Wietami, sojusz z Czechami-Dobrawa, 966-chrzest Polski, biskupstwo misyjne w Poznaniu-Jordan, 972-bitwa pod Cedynią z Hodonem ↑, dok. Dagome iudex-oddanie państwa pod opiekę pap. + granice: Włkp, Młp, Maz, Kuj, Śl, Pom; drużyna, organizacja grodowa (gród-kasztelan).

BOLESŁAW CHROBRY (992-1025)-syn M I i Dobrawy.

997-misja biskupa Wojciecha Sławnikowicza w Prusach i śmierć; 1000-zjazd w Gnieźnie i Otton III: arc. w Gnieźnie (pierwszy arc.-Radzim Gaudenty, brat św. Wojciecha), biskupstwa: Kraków, Kołobrzeg, Wrocław i utrzymanie w Poznaniu; plany Ottona III (Galia, Germania, Italia, Sclavinia); 1002-1018 wojny z Henrykiem II o Miłsko, Miśnie i Łużyce, obrona Niemcy i Głogowa. 1018 Budziszyn: do Polski Miłsko i Łużyce. 1018: wyprawa na Kijów i przyłączenie Grodów Czerwieńskich (utraconych przez M1), 1025-koronacja królewska i śmierć.

MIESZKO II (1025-1034)-syn B.CH.

1025-objęcie rządów i koronacja. Próba kontynuowania polityki ojca, kryzys w państwie, 1031-utrata przyłączonych ziem zach. i wsch. ucieczka z kraju i powrót, 1034-smierć. Ucieczka syna Kazimierza Odnowiciela, powstanie ludowe, usamodzielnienie się Mazowsza (Maclaw), 1039-najazd Brzetysława na Włkp. i utrata Śląska.

KAZIMIERZ ODNOWICIEL (1039-1058)-syn M II.

Powrót przy pomocy Niemiec i Rusi (Jarosław Mądry). Pokonanie Maclawa, (1047), odebranie Śląska-opłata trybutu Czechom. Odbudowa państwa, stolica-Kraków, służba wojskowa w zamian za ziemię.

BOLESŁAW ŚMIAŁY (SZCZODRY) 1058-1079-syn KO.

Sojusz z papieżem Grzegorzem VII przeciwko ces. Henrykowi IV (na marginesie walki o inwestyturę), 1076-koronacja, konflikt z bp. Stanisławem ze Szczepanowa, skazanego na śmierć i ucieczka do Czech. Rządy brata-Władysława Hermana.

WŁADYSŁAW HERMAN (1079-1102)-brat B.Ś, syn KO.

Wpływy palatyna (zarządcy dworu) Sieciecha, walka o władzę synów: Zbigniewa i Bolesława Krzywoustego. Podział państwa pomiędzy synów-BK: Śląsk i Młp.; Zb: Włkp. i Kujawy, ojciec: reszta (Mazowsze) i władza zwierzchnia. 1107-ucieczka Zbigniewa do cesarza Henryka V.

BOLESŁAW KRZYWOUSTY (1107-1138)-syn W.H.

1109-nieskuteczny najazd H5, Psie Pole, oślepienie i śmierć Zb. Podbój Pomorza Gdańskiego, Zachodniego i Zaodrzańskiego (1116-1123), fundacja biskupstw i chrystianizacja tego terenu. 1135-spotkanie z cesarzem Lotarem III w Merseburgu i potwierdzenie arc. w Gnieźnie. 1138-statut o następstwie tronu (testament BK): seniorat i pryncypat. Podział kraju na dzielnice: Władysław: Śląsk oraz dzielnica senioralna (Małopolska i pas ziemi łączący ją z Pomorzem Gdańskim oraz zwierzchność lenna nad Pomorzem Zachodnim); Bolesław Kędzierzawy: Mazowsze, Mieszko Stary: Wielkopolska; Henryk: ziemia sandomierska (wydzielona z dzielnicy senioralnej); żona Salomea i Kazimierz: ziemia łączycycko-sieradzka.

ROZBICIE DZIELNICOWE 1138-1320:

1146, 1157, 1173,1177, 1180, 1226, 1227, 1241, 1295, 1300, 1308, 1311.

WŁADYSŁAW ŁOKIETEK 1320-1333:

1331-Płowce; sojusz z Litwą i Węgrami.

KAZIMIERZ WIELKI 1333-1370:

1335 i 1339 zjazdy w Wyszehradzie: KW, Karol Robert, Jan Luksemburski: uznanie zwierzchnictwa czeskiego nad Śląskiem w zamian za co JL zrzeka się za odszkodowaniem praw do korony polskiej. Zwrot Polsce Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej przez Krzyżaków. Protest Polski i 1339 sad papieski w Warszawie: zwrot tych ziem i Pomorza Gdańskiego oraz odszkodowanie. Niemożliwy do wyegzekwowania i 1343 pokój wieczysty w Kaliszu: do POL. trafiają K i ZD, a PG jako jałmużna dla K. 1348-nieudana wojna o Śląsk i pokój w Namysłowie, potwierdzony w

1356 w Pradze: Polska zrzuca się Śląska, a Czechy praw do Mazowsza. Włączenie do Polski Rusi Halicko-Włodzimierskiej. Polityka wew: fortyfikacje, miasta, szlaki handlowe, ref. Monetarna, podatek (poradlnie 12 i 24 grosze), kodyfikacja prawa (statuty wiślicki i piotrkowski), 1364-Akademia Krakowska.

POLSKA ANDEGAWENÓW (1370-1386):

Daty: 1370, 1374, 1382, 1384, 1385.

Postacie: Elżbieta Łokietkówna, Karol Robert, Ludwik Węgierski, Maria, Jadwiga. Wilhelm Habsburg.

Miejsca: Koszyce, Kraków, Krewo.

POLSKA JAGIELLONÓW (1386-1572):

Władysław Jagiełło (1386-1434): najdłużej panujący władca w Polsce; miał 2 synów: Władysława Warneńczyka i Kazimierza Jagiellończyka.

Daty: 1385, 1386, 1388, 1399, 1401, 1409, 1410, 1411, 1413, 1422 (2), 1430-1433.

Postacie: Władysław Jagiełło, Witold, Ulryk von Jungingen, Paweł Włodkowic.

Miejsca: Krewo, Piotrków, Worskla, Wilno, Radom, Grunwald, Toruń, Horodło, jezioro Melno, Czerwińsk, Konstancja.

Władysław Warneńczyk (1434-1444), nie miał dzieci.

Daty: 1434, 1440 (2), 1444.

Postacie: Zbigniew Oleśnicki.

Miejsca: Warna, Wilno.

1444-1447 bezkrólewie.

Kazimierz Jagiellończyk (1447-1492): w latach 1440-1447 WKL; miał 13 dzieci, z czego na tronie polskim zasiadali: Jan Olbracht, Aleksander i Zygmunt I Stary, a na tronie Czech i Węgier Władysław (od 1471 Czechy, od 1490 Węgry; jego następca w Czechach i na Węgrzech to syn Ludwig Jagiellończyk, który zginął w 1526 pod Mohaczem).

Daty: 1447, 1454 (3), 1462, 1466.

Postacie: Kazimierz Jagiellończyk, Piotr Dunin, Jan Długosz.

Miejsca: Chojnice, Świecino, Toruń.

Pojęcia: Związek Pruski (1440), wojna trzynastoletnia.

Jan Olbracht (1492-1501): nie był nigdy WKL, Litwą zarządzał wtedy jego brat Aleksander.

Daty: 1493, 1494, 1496, 1497.

Miejsca: Piotrków (2), Lewocza, Bukowina (Mołdawia).

Pojęcia: dwuizbowy sejm.

Aleksander (1501-1506):

Daty: 1501 (2), 1505.

Miejsca: Mielnik, Radom.

Pojęcia: unia mielnicka; konstytucja nihil novi, trójstanowy sejm-trzy stany sejmujące: król, senat, izba poselska.

Zygmunt I Stary (1506-1548): jego synem był Zygmunt August.

Daty: 1514, 1515, 1519-1522, 1520, 1525, 1530, 1533.

Postacie: Władysław, Zygmunt I, Maksymilian I Habsburg, Albrecht Hohenzollern.

Pojęcia: sekularyzacja, elekcja vivente rege, pokój wieczysty.

Miejsca: Orsza, Wiedeń, Królewiec, Księstwo Pruskie, Kraków, Dniestr.

Zygmunt II August (1548-1572): ostatni król z dynastii Jagiellonów.

Daty: 1561, 1568, 1569.

Postacie: Gotthard Kettler

Pojęcia: sekularyzacja, ruch egzekucyjny (egzekucja dóbr, egzekucja praw), wojsko kwarciane, Komisja Morska, Unia Lubelska.

Miejsca: Inflanty, Kurlandia.

ELEKCYJNI WŁADCY POLSKI 1573-1764-1795

Polska w okresie bezkrólewia:

Pojęcia: interrex, sejm konwokacyjny, wolna elekcja, elekcja viritum, konfederacja warszawska, Kamion k. Warszawy.

Daty: 1572, 1573.

Postacie: arc. Jakub Uchański, Henryk Walezy.

Henryk Walezy (1573-1574):

Pojęcia: artykuły henrykowskie, pacta conventa.

Daty: 1573, 1574, VI 1574.

Stefan Batory (1575-1586):

Pojęcia: podwójna elekcja, konflikt z Gdańskiem, Trybunał Koronny, Trybunał Litewski, wojna o Inflanty, konstytucje karnkowskiego, piechota wybraniecka, rejestr kozacki, husaria.

Daty: 1577, 1578, 1579 (2), 1580, 1581 (2), 1582.

Miejsca: Siedmiogród, Lubiszewo, Połock, Wielkie Łuki, Psków, Jam Zapolski, Wilno.

Postacie: Anna Jagiellonka, Maksymilian II, Jan Zamoyski, Stanisław Karnkowski.

Zygmunt III Waza (1587-1632):

Pojęcia: podwójna elekcja, Wazowie, unia polsko-szwedzka, detronizacja, inkorporacja Estonii, wojny ze Szwecją, wojny z Rosją, Wielka Smuta, Dymitriady, wojna z Turcją, rokosz sandomierski (Zebrzydowskiego), przejście przez Hohenzollernów z Brandenburgii władzy w Prusach Książęcych jako lenników Polski, Unia Brzeska.

Daty: 1588, 1593-1599, 1618; 1606-1607. SWE: 1599, 1600, 1605, 1622, 1626-1629: 1627, 1627, 1629, 1635; ROS: 1598, 1610, 1610-1612, 1613, 1619; TUR: 1620, 1621.

Postacie: Jan III Waza, Katarzyna Jagiellonka, Jan Zamoyski, Karol IX Sudermański, Jan Karol Chodkiewicz, Gustaw Adolf, Arend Dickmann, Stanisław Koniecpolski, Iwan IV Groźny, Fiodor, Dymitr, Stanisław Żółkiewski, Michał Romanow, Mikołaj Zebrzydowski.

Miejsca: Byczyna, Kircholm, Mitawa, Oliwa, Trzciana, Sztumska Wieś, Stary Targ, Kłuszyn, Moskwa, Dywilno, Cecora, Chocim.

Władysław IV Waza (1632-1648):

Pojęcia: pokój z Rosją, ostatni Hołd Pruski, największe w dziejach terytorium: ok. 990 tys km² i 9 mln. ludności.

Daty: 1634, 1641.

Miejsca: Polanowo.

Jan Kazimierz Waza (1648-1668):

Pojęcia: Sicz zaporoska, czajki, powstanie Chmielnickiego, ugoda w Perejasławiu, dwuetapowa wojna z Rosją, potop szwedzki, ugoda w Kiejdanach, konfederacja tyszowiecka, śluby lwowskie, traktat w Radnot, wojna szarpana, traktaty welawsko-bydgoskie, rozejm w Andruszowie; rokosz Lubomirskiego, abdykacja, pierwsze liberum veto.

Daty: **KOZACY:** 1648 (5), 1649 (2), 1651 (2), 1652, 1654; **SWE:** 1655 (3), 1656 (2), 1657, 1660; **ROS:** 1660, 1667.

Inne: 1652, 1665-1666; 1668.

Miejsca: Żółte Wody, Korsuń, Piławce, Zbaraż, Zborów, Beresteczko, Biała Cerkiew, Batoń, Perejasław. SWE: Ujście, Kiejdany, Tyszowce, Radnot, Lwów, Welawa-Bydgoszcz, Oliwa; ROS: Cudnów, Połonka, Andruszów; Mątwy.

Postacie: Karol X Gustaw, Bogusław i Jerzy Radziwiłłowie, Jerzy II Rakoczy, Bohdan Chmielnicki, Fryderyk Wilhelm, Jerzy Lubomirski (marszałek koronny i hetman polny), Władysław Siciński.

Michał Korybut Wiśniowiecki (1669-1673):

Pojęcia: wojna z Turcją, traktat w Buczaczu, liberum veto 1669.

Daty: 1672, 1673.

Miejsca: Buczacz, Chocim.

Postacie: Jan Sobieski (hetman wielki koronny).

Jan III Sobieski (1674-1696):

Pojęcia: sojusz z Austrią, odsiecz Wiednia, pokój Grzymułtowskiego.

Daty: 1683, 12 IX 1683, 1686.

Miejsca: Wiedeń, Moskwa.

Postacie: Leopold I, Krzysztof Grzymułtowski.

August II Mocny, Wettin (1697-1733):

Pojęcia: konwersja, unia sasko-polska, wojna północna-wojna ze Szwecją, wojna domowa w Polsce, elekcja Stanisława Leszczyńskiego (1705-1709), konfederacja Tarnogrodzka, Sejm Niemy, wpływy Rosji w Polsce, zrywanie Sejmów, traktat trzech czarnych orłów.

Daty: 1699, 1700-1721, 1702, 1705, 1706, 1715, 1717, 1732.

Miejsca: Karłowice, Kliszów, Tarnogród.

August III Sas (1733-1763):

Pojęcia: podwójna elekcja (Stanisław Leszczyński 1733-1736), sejm pacyfikacyjny, zrywanie Sejmów (tylko 1 doszedł do skutku na 14).

Daty: 1736.

Stanisław August Poniatowski (1764-1795):

Daty: 1764, 1768-1772, 1772, 1788, 1791, 1792, 1793, 1794, 1795.

Miejsca: Raclawice, Szczekociny, Maciejowice, Bydgoszcz, Radoszyce, Grodno.

Pojęcia: sejm konwokacyjny, prawa kardynalne, konfederacja barska, Sejm Wielki, czarna procesja, Konstytucja 3 maja, insurekcja kościuszkowska, rozbiory Polski.